

Rojî Kurd

(Hejmar:4)

Transkirîpe û Wergerandin : Cemîl Amedî - A. Meretowar

Oluşum tarihi
Recep ayının başlangıcı
1331

İmtiyazsahibi
Ve sorumlu müdürü
Abdulkerim

Sayı:4

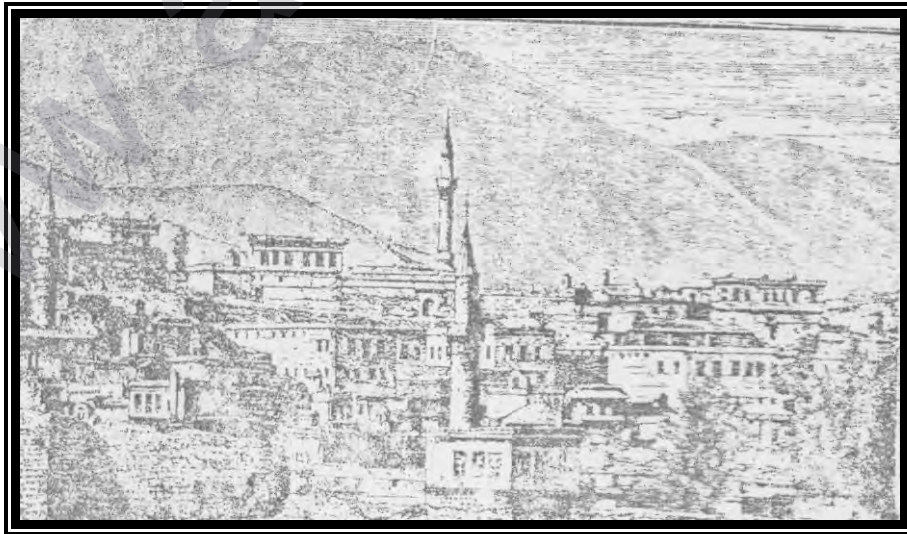
Hejmar:4

Abone her yıl için seneliği 18.
Altı aylığı 9 xuruştur.

Salê hijdeh(18) qurûş e.
Şeş meh be neh(9) qurûş e

Nusxesî 40 pare

10 Şevval 1331/Şimdilik ayda bir yayınlaniyor./ 30 Ağustos 1329

Kürdistan'ın müstahkem şehirlerinden Erzurum şehri

Özel Hatırlatma:

Gazeteye ait muhaberat ve müracaat İstanbul'da, Bab-ı âli Caddesi'nde, Meserret Oteli karşısında, Kürd Talebe "Hêvî" Cemiyeti merkezinde,(Rojî Kurd) idaresinde meydana gelmektedir. Bu oluşma-yayınlanma kutlamasıyla muhterem arkadaşlara ve hayır sahiplerine özel teşekkürlerimizi arz ederiz.

İlan

(Mülkiye tıbbından) mülkiyeden Hayderizade Ahmet Bey, her pazar günü sabahtan akşama kadar Vezneciler'de Açıkbaş Eczanesi'nde fukara Kürd hastalarını parasız muayene ve tedavi eyler.

Hekîm Heyderîzade Ehmed Beg, hemû rojên yekşembê be xurayî le eczexaneyê(Açıkbaş) le Veznecîler kurdê nexweşekan muayene dika we îlac deda.

**Hekim:
Hayderizade Ahmet Bey**

Mekteb-i Mevresi: Her sınıf mektebliler için elzem risaledir. Bütün öğretim ihtiyacını temin edecek surette çeşit çeşit yazılarla doludur. Bilumum mekteblilere tavsiye ederiz.

Sahib-i îmtiyaz
ve mudirê mesûl:
Abdulkerim

Tarîxê te'sîsî
xurre-ê Recep(serê Recebê)
1331

“Kürd Milliyeti”

Bu dünyada, doğal ve sosyal kanunlara karşı katıyen gidilemez ve bu konuda olabilecek bütün teşebbüsler hayal kırıklığı ile, yok olma ile, son bulmağa mahkumdur. Tabiat kanunlarına ait bir misal söyleyeyim; insan kaç sene yaşar ve nihayet şu kadar sene diyeyim. Bu mevzuda en müsait maddi ve manevi muhiti, ilimler ve sanatlar, medeniyetin bu mevzuda ortaya çıkardığı ve getireceği sebepleri, refah ve saadeti de göz önüne alarak haydi şunun gelecek seneler için en büyük sınırı da gayet geniş tutayım. Fakat bu konuda elbette bir sınır vardır ki o artık katıyen geçilemez ve geçmek için olmuş olan bütün teşebbüsler başarısız kalır, heder olur.

Sosyal konulara ait işler de böyledir. Birçok insanın birleşmesi ile oluşmuş olan sosyal yapının değişimi ve inkılapları da tabiat kanunları derecesinde sabit ve değişmez kanunların tesiri altında oluyor. Bununla beraber, sosyal durumların temini, refah ve saadetine çalışır iken bu noktayı hiç ihmal etmemek lazımdır.

Sosyal yapı ile ilgili sizin birçok maksatlarınız, güzel niyete ait emelleriniz olabilir ve bunların olmasını görmek için bir fedakarlığı da göze alabilirsiniz. Fakat bu yine maksadın meydana gelmesini temin edemez. Arzularınızdan hangisi o toplumsal yapının boyun eğdiği kanunlara denk düşüyorsa, yalnız onlar meydana gelebilir, diğerleri husul bulmağa, onlar hakkında sarf olunan çalışmalar da bütün fedakarlıklarla heder olup gitmeğe mahkumdur.

İşte bu basit bilimsel gerçekleri Osmanlılığımızın sosyal yapısına ve tekamülüne tatbik edecek olursak, orada da yapılması caiz olacak ve bilakis yapılması hiç caiz olmayacak şeyler bulacağız. Yapılması caiz olacak şeyler, sosyal yapımıza uygun olan şeyler ve aksi halde bulunacaklar ise, ona uygun olmayanlardır.

Bizde meşrutiyetin ilanından beri, milliyet hakkında iki büyük cereyan görüldü. Biri, Osmanlı memleketi hududu dahilinde bulunan muhtelif unsurların katıyen varlıklarını kabul etmemek, diğeri ise, bilakis o varlıkları kabul ile, cümlesi arasında bir ahenk ve dengenin oluşmasına çalışmaktı.

Birinci cereyan dört beş senelik tecrübe ile iflas etti. Zannetmeyiniz ki bu fikrin bu gün hâlâ bu memlekette pek çok taraftarı olabilsin. Bugün yazar ve düşünürlerimizden pek çoğunun Osmanlı dahilindeki muhtelif unsurlarının varlıklarını tamamen kabul ve tasdike meylettiklerini görüyoruz. Artık hiç kimse, Arap nedir, Arnavut nedir, Kürd nedir, demiyor ve bunların neler demek olduklarını pek güzel anlıyor. Çünkü milliyet fikrinin son derece yoğunluk kazandığı bir asırda, milliyetlerin inkarı esasına bağlı bir fikir ve meslek, elbette çok müddet ayakta kalamazdı. Er geç o milliyetlerin varlığını kabul etmek mecburiyetinin zorunlu oluşu, sosyal kanunların gereği idi.

Dikkatte şayandır ki bizde ırklar meselesinin ortaya çıkmasında, İslamlık ve İslamlığın gayrı müslümler itibarıyla dahi bir fark görüldü. Muhtelif Osmanlı unsurlarından İslam olmayanların varlıkları, İslam olanların varlıklarına nispetle çok zaman evvel

ve bin kere daha kolaylıkla kabul edilmiştir.

Mesela Rum, Bulgar, Sırpın, Ermenilerin mevcudiyetini biz çok zamandan beri kabul etmiş ve şu kabulün icabına az çok uygun bir siyaset tutmuşuzdur. Fakat Osmanlının İslam unsurlarının mevcudiyetleri, Meşrutiyet'e ve hatta onunla bile olamayarak son zamanlara kadar ... ve şüphe altında bırakıldı. Birçok dindar Müslüman şahıslar, içinde böyle ayrılık ve gayrılığı büyük kötülük eseri olarak görüyor ve bundan pek ziyade üzülüyorlardı. Nasıl, diyorlardı İslam içinde de mi bu ayrılıklar zuhur edecek? Hep İslam olduğumuz halde sen Arap'sın, ben Türk'üm, o Laz'dır, bu Kürd'tür diye ayrılıklara mı düşeceğiz! ... Yazık bin kere yazık! ... Fakat bu zevat bütün güzel niyetlerine, kalplerinin inceliğine rağmen sosyal konulardan habersiz edebiliyorlardı. Bilmiyorlardı biz gayet dehşetli bir milliyet asrında yaşıyoruz, İslam'ın içinde ve dışında milliyet cereyanlarının önüne geçmeğe imkan yoktur ve sonuçta bunlar olacaktır. Bilmiyorlardı ki beyhude olgunlaşmayacak bir maddada çalışmaktansa sosyal konuların gereklerine uygun bir tarzda hareket etmek ve İslam'ın içinde olsun, dışında olsun, kendini anlamak isteyen milliyetlere problem çıkarmamak ve belki onların oluşumunu kolaylaştırmakla, aralarında bir barışçıl dengenin sağlanmasında o nispette kolayca elde etmeğe çalışmak daha doğrudur.

Kürd Milliyeti muhtelif ırklardan; memleketten sıra itibariyle Araplardan ve Arnavutlardan sonra varlığını his ve idrak etmeğe başlamış bir unsurudur. Onun muhiti Anadolu'nun nispeten merkezi şehirlerden uzak kısmında bulunması, ekseriyetle yolsuz, trensiz

yerlerin sakini olması itibarıyla bu konudaki gecikmesi izah edilebilir. Fakat nihayet o da zaman ve saati geldiği gibi kanununa uygun işte harekete başladı. Şimdi dikkate şayan bir hayat gösteriyor.

Geçen sene seçim münasebetiyle Harputa gittiğim vakit yolda, Urfa'dan çıktığımız günün akşamı bir Kürd köyünde kalmıştık. Bu, ufak bir köydü. Bütün halkı öteden beri Milli reisi İbrahim Paşa'nın sultasında kalmış olduğu için katiyen refah halı görmemiş, perişan beş-on aileden meydana geliyordu. Bizi köy odasında misafir ettiler. Aynı zamanda bütün köy halkı namazlarını bu odada kılıyorlardı. Yatsı namazından sonra ileri gelenleriyle hayli konuştum. Pek gözü açık adamlardı. O vakit devam etmekte olan Trablusgarb muharebesi hakkında büyük bir alaka ile havadis soruyorlardı. Fakat seçim işlerine o kadar alaka göstermiyorlardı. Bir pencere içinde ufak bir tahta çekmece üzerine özenle konulmuş bir ufak dergi gördüm. Geçmiş zaman olduğu için şimdi ismi aklıma gelmedi fakat, bu herhalde bir iki sene önce İstanbul'da Kürtçe yazılmış bir şeydi. Anlaşılan İstanbul'dan oraya gönderilmiş, bu dergiyi köylüler dinî bir kitap mertebesinde, muhterem tutuyorlardı. Bundan büyük bir sevda ateşiyle bahsettiler. Efendim dediler, Kürtçe kitap! Bunu hiç görmemiştik, demek Kürtçe de kitap olurmuş! Köyün imamına bunu birkaç defa okuttuk. Çok yerlerini anladık. Sevincimizden gözlerimiz sulandı, çok şükür bu günü de gördük! ... Bunu hikaye ederlerken bu meyandaki sevinmeleri hâlâ devam ettiği görülüyordu. Gözleri yine sevinçten sulanıyordu. O vakit kendi kendime dedim: Beyhude teşebbüs! Bu milliyet

hareketinin önüne kimse geçemez. Zaman, mekan buna gayet müsait! İşte yolsuz bir yerde, çamurlar içinde bata çıka, dünyadan bütün şehir merkezlerinden uzak, içine geldiğimiz şu on evli köyde bile ne mahsul kuvveti vermiş!

Kürtlerle temas ve münasebette bulunanlar hep bilirlir ki bunlar gayet zeki adamlardır. Ben bizim Dersimlilerde gördüğüm maddi ve manevi hayatî gücü, zannederim pek çok yerlerde bulunmaz. Fakat esefle Kürd milletinin uyanması da diğer İslam milletlerinin uyanması gibi geç kalmıştır. Hatta bu yerlerden daha geç kaldı! Onlar yenilenme ve teşkilatlanmada önder olacaklar, bu mevzuda gayet ihtiyatlı hareket etmek lüzumunu hiçbir vakit zihinlerden çıkarmamaktadırlar. Bu geç doğmuş, daha doğrusu doğduktan sonra gelişmesi kuru kalmış millette yeniden hayat vermek isterler iken ne kadar ihtiyata lüzum olduğunu anlamalıdır. Hele onu kulak arkası etmekten gayet korunmalıdırlar. Kendimi bilmiş ve bildiği dakikadan itibaren yanındaki milletlerle mesela Ermenilerle derhal kalkışmak yahut Osmanlı Devleti'nden ayrılmaya azmetmiş bir Kürd milleti katiyen şu aşırda payidar olamaz. Sulh ve selametten zerre kadar ayrılmak, onun kati surette yok olabilmesi ve harap olabilesidir. Kürd milletinin aydınlanmasına çalışanlar, onu Anadolu'da zaten mevcut bunca bozulma sebeplerine bir tane daha ilave etmek fikriyle ortaya atmış olamazlar. Onlar muhakkak zamanın ve mekanın bu konudaki gereklerini hakkıyla takdir etmişler ve Kürtlüğün yeni bir dağılma sebebi değil, belki Anadolu'da kuvvetli bir barış unsuru, fefiz ve saadet olması için çalışmayı kendilerine bir emel

kabul etmişlerdir. İşte şu çerçeve ve şart dahilinde ben de Kürd milletinin çıkışını, daha doğrusu uyanmasını kemal-ı hürmetle selamlarım ve muvaffakiyeti için halis temennide bulunurum.

Lûtfü FÎKRÎ

Toprak Meselesi

Bütün musibetler, bütün bir bireysel hayatı veya toplumsal hayatı haşin ve sert darbeleri ile yerle bir eden hadiselerin akışı karşısında, bilhassa bu tehlikeli zaman geçtikten sonra derin bir sükutun seçilmesi, insanlığın ihtiyacı haline gelmiştir. Zaten öyle dakikalarda hissi olmuşlar, kabul edilmiş, anlam şekline ifade olabilecek bir kalıba sokmağa da maddi imkanlar çoğunlukla bulunamaz. Bir halde ki Fransa'nın yılmak bilmez simalarından birinin; Gambitank; Alsas Lorni'yi kastederek yetmiş hezimetten sonra "daima bu olayı düşünmeli fakat hiçbir zaman da ondan bahsetmemeli" diye vaaz eylediği sosyal kuralları, matematikten başka sanatlarda erişilebilecek bir gerçek mertebeye yaklaşmış sayılabilir. Fakat bu zorunlu eğitim kurallarının uygulanmasını sağlamak için, kendisini bir sükun ve sükut mezarı ile örtülmek istenilen acı olayın düzeltilmesi kabul edilemez bir şekline, kazanmış ve kazanmış bulunması, en iptidai lüzum halinde ortaya çıkar. Yoksa açık bir anlaşma, akla dayalı bir deliller zinciri, mantığın deliller

silsilesiyle duyguların kararsız bulanıklığıyla paslanmış gibi görünen ihtilaf düğümünü ortaya çıkararak, münasebet ve ilişkilere eski canlılığını vermek mümkün iken, bir düz yolu bırakarak kin ve öfke birikiminden başka bir şeye yaramayacak bir virajlı yol, sükut ve intikam tutulacak olursa, bittabi, güzel amaca yaklaşmaktan o derece uzaklaşmış olur. Kürtlerle Ermeni vatandaşlar arasında kardeşliği güçlendirmekten, temelleri kuvvetlendirmekten bahsoldukça, hatırıma -bilmem nenedaima şu zamanlardan beri ihtilaf konusu kalmış, her iki tarafça senelerden beri şikayet mevzusu olmuş toprak meselesi ilk başta gelir. Bu işin çözümü etrafında pek maddi ve tabii menfaate dayalı bir uzlaşma halkası getirilmezse, bu iki unsurun yekdiğerinin elini sıktıkça sıktıkça daima önlerindeki eski ihtilaf çukuruna istemeyerek bakmalarından ve bu suretle ruhsuz ölmüş şu meselenin her iki taraf, tehlikeli ihtilafın bir manevi gıda olarak bulunmasından endişe ederim. Her iki unsur için de temenni edeceğim şey, geçmiş zamanlara ait sihirbazların yaptığı bazı şekil ve insan tasvirleri gibi, bu ihtilafı da ateşe atarak etrafında oynamalarını, daha sonra da müzmin meseleyi ebediyen ölü çukuruna atılan bir ceset tasviri etrafında coşkuyla bir eğlence yapılmasıdır. Ve ben, bunu geleceğin sisli görünen uzak ufuklarına ait bir temenni değil, pek yakın bir zamanın, yarının, belki de bugünün kucaklaşmasını temin edebileceği bir güzellik olmak üzere telaki ediyorum. Doğal olarak böyle kısacık bir makale ile detayları hakkında geniş bir fikre sahip olamayacağım, boyutlu bir sosyal meselenin zorluklarını bilemem. Zaten uzlaşmayı gerçekleştirebilmek için de

bu derece ince detaya ve araştırmaya ihtiyaç yoktur.

Mülkiyet hakkında, mevcut hukuk kuralları ve idari teorilerle heyet-i intizam felsefesi bu görüşümüze tamamıyla kefil sayılabilir. Hak ve adalet mahkemesi, her çeşit dava ve ihtilafı tek başına ve kendisine has delillerle çözmesi, şimdilik ve geleceğin sükunu için en ziyade emin olabilecek bir kati tedbir gibi telaki olunması zaruridir. Ufukta görebileceğimiz siyah nokta -asırların acı tecrübeleriyle keyfi muamelelere set çekmek için bütün insanlık kitlelerinin tutmak zorunda kaldıkları- bu şifalı ilaca müracaat olunmasıdır. O vakit geçici olarak bulunacak her çeşit eşit çareye, bir kısım iddiacıları üzebilecek ve en acısı da onları “ne yapalım, bakış açımız hakka uygun değilmiş, bu hüküm karşısında boyun eğmeye vicdanen mecburum” diyebilmek ve bu suretle şu ufak teselliye de ulaşmaktan mahrum eyleyecektir.

Mahrum edilen kitlenin bütün davranış ve arzuları, geçici olarak alınan tedbirleri bozmak için bıkararları kabul edecek olan hükümet, mevcudu peş peşe darbelerle ace mecbur ederek, feragat eylemek ve kendisini halef tutacak kuvveti de manevi bir baskıyla tehditte bulunarak, geçmiş hükümleri yine geçici olarak feshetmeye yönelecektir. Bu suretle, bir mahkemenin vereceği hüküm sükunet ve tatminden uzak olacaktır. Zihinler düzeyine yükselecek olan bu Kürd ve bazı cereyan ve ihtiraslarda en bulanık bir nokta olarak şahit olunacak halde, fırsat tuzağında bekleyen alçakların bu problemlili durumdan istifade ederek o unsurları aldatarak yönlendirmeleri ve “hakkınız olmazsa mahkemeye gitmekten vazgeçirmekte bir sebep

var mıdır?” nakaratlarıyla tahrikte bulunmalarıdır. İtiraf olunmalıdır ki böyle bir ifade tarzının izahı, basit ve orta düşüncelere sahip olan avam tabakasına, hatta hukukun bütün inceliklerini bilen yüksek tabakaya da bir dakika endişe ve kararsızlığa sokabilir. Bütün idari ve inzibati tedbirlere rağmen, bilahare kesin bir şekilde filizlenmesi gerçek olan böyle karışık bir çare bulmaktansa, her iki tarafın her hangi bir tesir altında kalmaksızın sakin ve tarafsız mevcut kanunları uygulamasına ve bu suretle her çeşit şaibe ve kuvveti ortadan kaldırmasını beklemelidir. Daha makul bir uygun yolu bulmak mümkün değil, şüphelidir.

Hüseyin ŞÜKRÜ

Kürtlüğün Kahramanlık Defterinden İki Bahadırılık Siması

Osmanlı ve İslamiyet’in felakete uğramış olmasının bir sıkıntının özü olan garp ordusunun geride kalan enkazı, hilafet merkezine gelirken biri Kürtlere de iki mutlu ruh ve şehidin kahramanlık hikayesini naklediyordu.

“Harputlu Kürt Muharrem, Eleştirtli Kürt Behlul”

Kürtlüğün kahramanlık kasidesinde “Behlul kasid”(baş beyit) olmak şerefini tutan bu iki mısra bir kahramanlık nümunesidir; henüz mektepten mezun olmamış “ikinci subaylar” idi. Yanya taraflarında (oranın ahali si tamamen Hıristiyan) Yeniköy köyünde bulunuyorlardı.

Namus telakisi bildikleri Osmanlılık ve askeriye görevini hakkıyla yürüten bir kahramanlık ve fedakarlık duygusuyla, kendilerinden kat kat fazla düşman kuvvetine saatlerce karşı durmuş, cansiperane olduğu kadar fedakarane bir kan dökücü savaşa girmişlerdir.

Zafer ve ölümden başka bekledikleri olmayan bu iki kahraman bütün bu azim ve sebata rağmen muvaffak olmaktan ümitsiz olunca, düşmanın zillet ve esaretine düşerek yaşamaktansa şerefle ölmeyi tercih etmiş, bundan dolayı yalnız doksan kişiden ibaret olan maiyetindeki erleri de cesaret vererek bu fedakar azme iştirak etmiş ve köyden çıkarak düşmanın o büyük ve üstün kuvvetine aslanca hücum etmişlerdir.

Fakat heyhat. ... Harici ve dahili iki amansız düşman arasında sıkışmış olan bu vatan yavruları için kurtuluş ve selamet katiyen katiyen imkansız. ... Ölüm ve yok olma ise muhakkak ve yakın idi. Çünkü onlar, karşılarındaki tek ve görünen bir düşmanın can alan kurşunlarına karşı maruz kalmaktan ziyade, toprak kardeşi dediğimiz ve bin üç yüz küsur seneden beri her türlü maddi ve manevi varlıklarına büyük hassasiyetler ve mukaddeslerine hürmetler gösterdiğimiz, gaflet ve israfın kurbanı olmuş, düşük bir kitlenin alçak ve hilekar bir iç düşman ihanetine uğramışlardı. Köyden atılan bu alçak kurşunlardan üçü Muharrem'e ve diğer birçokları da arkadaşlarına değmişti.

Muharrem, bu kahraman Osmanlı Kürt yavrusu; ölürken diyordu: Ben mutlu değilim. ... Bahtsızım. ... Çünkü hücumda bile arkadan vuruluyorum. Hain ve alçak vatandaş kurşunlarıyla ölüyorum. Dinim ve dinimin namusu haberdar olsun.... İntikam! ...

İşte asil ve kahraman bir şehidin son acı çılgılığı. ... Son kutsal isteği. ... Bu, bize yüce ve kıymetli bir uyanma ihtarı –kuvvetli bir intikam olmalıdır. ... Evet, bir milletin geçmiş mukadderatı istediği kadar musibetlerle dolsun, ibret ve intikam hisleriyle dolsun, eğer biz bu acı ve musibetli geçmişin etkisinden üzüntülü olup ibret ve intikam almaya çalışıyorsak, geleceğe hakim ve sahip olmakla mutlu ve ümitli olabiliriz. Yok eğer yine nasibimiz gaflet ve daima gaflet ve uyuşukluk ise ve sürekli merhamette israf ise yazıklar bize!...

Şimdi Osmanlı, Kürtlüğünün yüce ruhunda bir makber, yüce aziz ve ihtirama sahip olan bu din ve vatan fedakarı şehitlerinin baba ve kardeş-

lerine sabır tavsiyeye ihtiyaç görmeyiz. Şan ve şerefiyle ölenlere ağlamamak ve bilakis onların ölümüyle iftihar etmek, Kürtlüğün en iftihar olunan kahramanlık geleneğidir. Yalnız şunu deriz:

Siz, ey bu muhterem şehitlerin baba, ana ve kardeşleri. ... Emin olun ki Kürtlüğün kan ve kardeşi olan bu iki kahramanlık simasının ölümü ve yad edilmesi Kürtlüğün acısıdır. Kürtlüğün azim ve gençliği yaşadıkça, onların maneviyatı yaşayacaktır. Yalnız şimdilik bize düşün uyanmak. ... İbret ve intikamdır!...

Kadıköy:
Ebu Rewşen

Gençliğe Hürmet

Bir aile içinde nasıl ki büyüğün küçüğe şefkati ve küçüğün büyüğe hürmeti ve itaati gereklidir ve bu kurallara uyan o ailenin mükemmel bir düzen ve mutluluğa kavuşmasıdır. Bir millet dahi aynen böyledir. Saadet ve selameti bu esasa bağlı ve bu kanuna şiddetle uymak ve boyun eğmeye bağlıdır. Halbuki biz, esefle bu sosyal kanuna riayetten biraz uzakça düştük ve onun için bu acı akıbet ve zararlara uğradık.

Kürtlüğün önemli geleneğidir büyüklere saygı! ...

Emin bir şekilde söyleyebilir ve iddia ederim, bizde şu anda bu geleneğe şiddetle riayetkar olmayan bir genç yoktur. Gerekli yerde bunu ispat etmek için delil ve şahitlerin gösterilmesi de kolaydır.

Kalıyor büyüklerin küçüklere şefkati ve meşru çalışmasına hürmet ve kucaklaşması! Bu gün Kürt gençleri, bundan da emindir ve bu yoldaki itimatları kuvvetlidir. Çünkü onlar, bu itimadın verdiği kuvvetle ortaya atılmışlardır.

Kürtlüklerini. ... Hasta ve yere düşmüş kürtlüklerini kurtarmağa ve yaşatmağa azim ve ahdetmiş, Kürdistan'ın bu irfan ve idrak evlatları.

Kalbim rahat olsun kaidesine riayet ediyor ve devamlı kutsadıkları büyüklere. ... Muhterem ecdat himmeti ve gayretlerinden, şahsiyetleri için şefkat ve merhamet istemiyor, yapılmasından emin oldukları bu şefkatten yalnız azim ve teşebbüslerine bir kucak açmayı diliyor. Kuvvet ve kudretlerini artırmakla onları fedakar akıbetlerinden ümit edecek, itimat ve güven niyaz ediyor.

Zira şarkın en salgın hastalığıdır, küçük -manen ne kadar büyük olsa-yine daima hakir ve acizdir. Ve bizde-şarkta- en acı bir çılgıktır; çoluk çocuk elinde kaldık. Hatta bu feryadı beş seneden beri çok dinledik ve zararlarını da çok fazla gördük. Fakat bu, benim görevimin dışında olduğu için, problemi tahlile girişmeyeceğim. Yalnız şunu diyeceğim: Bizi bu zararlara düşüren gençliğin mevcudiyetimize el atması ise belki de muhtemeldir. Çünkü tecrübesizlik neticesiyle bazı hatalar olabilir. Lakin eğer bu tecrübesiz el, bir mevcudu, bir varı kavrarsa... Yok eğer bu el ve bu eller yoktan bir mevcut, hiçten bir var yapmak gayretinde bulunuyorsa bu teşebbüsün aksi sonucunda bile zarar nedir? İşte bugünkü Kürt gençliği. ... Kürdistan'ın bu fedakar evlatları yok ve hiç olan Kürtlüğü. .. Kürdistan'ı bir mevcut, bir var haline getirirse. .. Tabii bu bütün Kürtlüğe bir iş. .. bir şeref ve bir saadettir. Aksi takdirde ise ziyan nerededir? Zaten hiç olan bu yokluk yine ve daima hiçliğinde kalmış olacaktır.

Bu bakış açısından bence, yaşamağa ve yaşatmağa azmetmiş bu gençliğin şu cömertlik ve yurtseverlik hareketine arka çıkmak, büyük-küçük her Kürde. ... Kürt yaşamak isteyene. .. Kürtlüğün varlığıyla alakadar olanlara bir gerekliliktir. Karşısında ise, maddi ve manevi sorumluluğun kime ait olacağını izaha lüzum yoktur.

Ben bu düşünce ve inançtayım; yok eğer yine aldanmakta devam edip de istikbale alakasız kalarak gafletimizde durursak ve gururumuzda uyursak. ... Yazıklar Kürtlüğe. ... Yazıklar bize, evlat ve torunlarımıza. ...

M. Bedirhan

Kürtlerde Kadın Meselesi

Bu sırada bütün batıyı, biraz da doğuyu, basını, sosyoloji alimlerini, hulasa herkesi bütün anlamıyla meşgul eden önemli bir sorun var: “Kadın sorunu”. Hatta zamanımıza asrımıza “Kadın asrı” diyen düşünürler var.

Kuzey Avrupa ve Amerika’da kadınlık alemi yükselme sahnesinde pek büyük ve memnuniyet veren adımlar atıyor. Bütün üniversite ve okulların yarısını işgal ediyor, dış hayatta erkeklerle rekabet ediyor ve daha fazla yükselmek için de mücadele devam ediyor. Batı, Orta Avrupa ve Amerikanın kadınları da kuzeyli kadın kardeşlerini taklit ve takip ediyor. Hayat hakkı ve geleceklerini, siyasi ve toplumsal hakkını elde etmek için uğraşırlar, didişirler. Batının, kuzeyin bu başarılı ve parlak kadın hareketi, nihayet doğuda, Asya’da etkisini göstermekten geri kalmamış; Japonya kadını, meşru haklarını elde etmek için çalışıyor ve hem muvaffak da oluyor. Son zamanlarda Osmanlılık aleminde bu hususta zayıf olmakla beraber, bir hareket müşahede ediliyor. Bu hareketler, bu uğraşlar başarıyla devam etsin, biz konumuza gelelim. Mevzumuz Kürtlerde kadın sorunudur. Konu hem önemli hem de zordur. Ciddi incelemeye, tartışmaya muhtaçtır. Zaten biz de sorunu katı kurallarla çözmeye çalışmak cüretinde değiliz. Maksadımız herkes gibi Kürtler için de bir hayati sorun demek olan kadın, dolayısıyla aile sorununa temas ederek gençlerin dikkatini çekmektir.

Hemen bütün Osmanlı aleminde “kadın”ın maddi ve manevi konumunun acınacak bir halde bulunduğunu söylemek mübalağadır, zannederiz

erkeklerimiz baştan başa koyu bir cehalet içinde mahsur kalmışlardır. Kadınlarımız ise, erkek-lerimizin bu cahilane gururuna kurban olmuş, hem cahil hem de zavallıdır. Kadının konumu, önemi idrak edilmedi böylece. Aileler saf birer sağlam bir temel olacak yerde bütün bireysel ve toplumsal ahlaksızlıkların, karışıklıkların kaynağı oldu. Kürt ailesi de doğal olarak bu hastalıktan etkilenmiş ve zararlı çıkmıştır. Herkes gibi o da bu hastalığın tedavisine şiddetle muhtaçtır.

Hali hazırda Kürtler, kadının gerek ailede ve gerekse dış hayattaki konumu ile kadın hakkında bazı telakkiler vardır ki Kürtlerde kadın ve aile hastalığını daha çabuk ve daha kolay bir şekilde çözmeye yardım edecektir. Harf meselesinde olduğu gibi kadın meselesinin ıslahında da Kürtler, özel bir kolaylığa yöneleceklerdir. Şimdi izah edelim: Kürdistan’da asıl karakterini kaybetmiş şehir merkezlerinden ayrı, çoğunlukla köylü hayatında kadının yeri bütün ilkelikle beraber memnuniyete şayandır. Kürtler arasında kadın, pek muhterem telakki edilir. Kadın adeta masum bir taraf sayılır, herkes kadına hürmet etmeyi bir vazife sayar. Taraf taraf olan köyler, aşiretler, birbirleriyle günlerce çarpışırken, birbirine kurşunlar yağdırırken, kadınlar çarpışma sahnesinde serbestçe dolaşır. İki tarafın mecburi münasebetini temin ederler. Karşı tarafın kadınına saldırmak, kimse aklına getirmez. Bir aşiretin diğer aşiretten zorla kız kaçırması çok fena bir kin ve düşmanlığı çıkarır, senelerce intikam devam eder. Denebilir ki köyler, aşiretler arasındaki düşmanlık ve ihtilafların pek çoğuna sebebiyet veren kız kaçırmak meselesidir.

Köyün herhangi bir kadınına ufak bir saldırı olursa, bütün o köy halkı harekete gelir tek bir kadının hakkını kurmak için mücadele eder. Erkeklerin geçmekten korktukları ıssız yerlerden, hırsızların gizlendiği mahallelerden, kadınlar yapa yalnız, korkusuzca geçerler. Bunlar gösteriyor ki Kürt toplumunda hüküm süre bütün cehalete rağmen, kadın hatırı sayılır bir saygıyla karşılanıyor. Kürt köylerinde, kasabalarında tesettür de nispeten makul bir haldedir, dinin mantığını emrettiği örtünmekten fazla bir şey yoktur. Kürt kadınları hiçbir zaman kalın ve yorucu çuvallar içerisinde mahpus değıller, serbest bir şekilde gezerler, dolaşırlar hiçbir saldırıdan korkmazlar, zaten tecavüz ihtimali de yoktur. Dini hayatta da Kürt kadının konumu, Kürdistan'da çalışmanın yarısını kadınlar yapar. Kadın öteki aile vazifesiyle beraber tarlada, bahçede kocasıyla beraber durmaksızın çalışarak, zahmetli ve meşakkatli işler görür. Kürt kadını buğdayını, odununu satmak için saatlerce mesafeyi yalnız ve yaya olarak kat eder, şehre gelir, serbestçe pazarlık eder, malını satar, işlerini yola koyar ve yine serbest bir şekilde köyüne döner. Demek Kürt ailesinde kadın, dış hayatta erkeğe yakın bir derecede çalışıyor. Ruhları cin ve peri efsaneleri, akla sığmaz hurafelerin tesiri altında bulunan kadınların haliyle, Kürt köylü kadınının hali hiçte mukayese kabul etmez. Kadınlarımızın adeta bir özelliğı olan korku ve gereğinden fazla telaş, Kürt kadınında nispeten pek azdır. Kürt kadını hakikaten cahildir, eğitimsizdir, fakat sağlam bir karaktere sahiptir.

İşte bu izah ettiğimiz esaslar, öneriler çok değerlidir, bu adetler, bu telakkiler çok rahatlıkla çağdaşlaş-

tırılabilir. Bir kısım esaslar hazırlanmış demektir. Noksan olan asra, zamana uygun eğitim ve ilimdir. Kürt kadınına bunlar da verilirse, yani güçlü karakteri makul bir terbiye ve fenle donatılırsa, Kürt toplumunda kadın sorununun çözümü hayli kolaylaşır. Kürtlerde aile teşkilatının evlendirme şekli, kadının erkeğe rağmen nazaran durumunun bir çok yönleri kötü ve fenadır, ıslaha şiddetle muhtaçtır. Yukarıda gösterdiğimiz esaslar, hastalığın tedavisini kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Kürtlerin düşünce ve asli karakterlerini kaybetmiş şehir kadınlarının ıslahı, daha çok zor ve kuvvet sarf etmekle mümkün olabilecektir.

Kürt gençleri, kadın ve aile sorununun bir hayat ve yaşam sorunu olduğunu idrak etmelidir. Her şeyden önce Kürtlüğün kadını yükseltme çarelerine bakmalıdır. Toplumlara gıda kadar, idrak sahibi annelerin gerekli olduğunu bilmelidir. "Bir milletin kadınları, gelişme derecesinin terazisidir."

Milletler, insanların gelişme dereceleri daima kadınların seviyesiyle orantılıdır, desturunun her zaman, her dakika göz önünde bulundurulmalıdır.

Ergani Madenli
Y. C

Edebiyatımız Ve Ediplerimizden Bir Rica

Rüşti henüz gerçekleşmeyen, hali hazır Avrupa medeniyetinin süratli ve sel gibi muhitinden dışa doğru aktığını, yutarak akmakta olduğu herkesin malumudur. Bu muhitin dışında bulunan bütün insanlık azalarının kendilerini bu cereyana kaptırmayıp varlıklarını muhafaza ve korumaları zaruret teşkil eder. Halbuki buna muvaffak olmak için hücumda bulunacak kuvvetlere karşı koyacak silahlara sahip olmak gerekir.

Bugün bütün manasıyla yaşamak için kullanılacak silah, top ve tüfekten ziyade bilim ve sanattır. Sadece bu silahla silahlananlar, bazı zamanlar zahiren bize hayatın bütün şartlarıyla yaşamadı görülüyorsa da, gerçekten nispet edilebilirse daha iyi hayat geçirdiği ve bütün sorun ve kuvvetlere karşı koyma özüne sahip bulunduğu, doğu ve batıda gözlenmiştir.

İşte bu biraz gerçekler, az bulunan aydın kesimin bilgisi de bununla yetinme ve sert akımlara karşı gelinemeyeceği şüphesizdir. Lazım ki bütün fertler, bütün taraflar nasiplerini bulsunlar, haberdar olsunlar. Şu kadar ki, halkın bunun hakkında nereden bilgisi olsun? Heyhat, ne gezer? Onun bildiği, inandığı kimselerin söylediğidir. Kendisine göre nas, gerçek budur. Faraza ki bilgisi, bilimsel bulunsa bile ne yapabilir ve ne yapacağını kestiremez de. Bunu yapacak ve sebeplerine girişecek alimler, vaizler, müderrisler, edipler ve şairler, duruma vakıf kişiler ve tahsilden sonra memleketlerine gidecek aydın gençler olacaktır. Bunlardan edip ve şairlerden gayrisi bilim ve fen, tahsil, mukavemet icap

ettiği bütün gerekler için yayın ve propaganda bulunduğu ve bulunmak üzere olduğu araştırma ve tetkiklerim neticesinde anlaşıldı. Zaten Kürt gençliği bunun için söz verdi ve işe başladı.

Buna dayanarak yazar der ki, aciz konusunu ve başlığını edip ve şairlere ayırdı. Affına sığınarak bazı açıklamalarda bulunacaktır. Şöyle ki:

Kürt edebiyatı ve şiiri tetkik edilirse, görülür ki öteden beri, sanatın amacı görüşlerinden olan “sanat, sanat için” mesleğinin esasını yanlış olarak takip etmiş, sanat edebiyatını birbirine hücum ile, şahları, vezirleri ve emirleri överek hediye almak ile, cariyeye ve hurilerin güzelliğini övmekle uğraşmış, milletin ve bölgesinin faydasını düşünmemiştir. Bu da her milletin, her azınlığın edebiyat dönemlerinde görülür, genel bir durumdur. İhtimal ki bu aksi özelliğinin gerek görülmemişinden yahut başka türlüşünü düşünmediklerinden ileri gelmiştir.

Fakat bir asır yahut daha az olsun, yarım asır zamandan beri ya bu lüzumun bütün şiddetiyle gerçekleşmesi veya hiç olmazsa hayatın değişimi ve gerektiği mukavemet sebeplerinin oluşumu için yine edebiyat sanatının mecrasının değişmesi gerekir. Yani, amaç sanatın ikinci görüşü uygulanmaya başlanmalıydı: “sanat toplum için-sanat fayda için-”. Bu amaçla yazılacak ve söylenecek edebi parçalar da, şiirler de, divanlar da, halkı uykusundan uyandırmalı, gafletini gidermeli, faydasını göstermeli, yaşamak için kötülüğü terk edip, üretime geçmeli, kendisini bunlara teşvik etmeli ve bu suretle mutahassır ettirmeliydi. Öncekinin aksine olarak mevzu şahıs değil, toplumsal grup olmalıydı. Bu suretle toplanacak meyve büyük ve çoğalırdı.

Ve şimdiki acı durum ortaya çıkmazdı. Ve Kürtlüğün gerçek bir üyesi olurdu. Çünkü edebiyat kadar hassas ve ruha nüfuz eden bir belagat kuvveti yoktur.

Bununla beraber kapkaranlıklar içinde bir ışık noktası kabilinden olarak bazı yüce şairler bunu anlamışlar ve bu izi takip etmişler. Bir çeyrek asır önce Süleymaniye’de çıkmış olan Hacı(Hacı Kadiri Koyi-çev) hazretleri gibi şahsiyetler, nadir bulunabilir. Lakin bir çiçekle bahar olmaz dedikleri ne kadar doğruymuş. İki üç şahsiyetin gayretiyle bir şey olmaz, belki de bir iz de bırakmaz. Bunun için şimdilik edip ve şairlerimizden bir ricada bulunacağım ki kavmin halini, İslamların bu düşüşünü, günden güne felaketle karşılandığını göz önüne alsınlar. Zamanımızın gerektirdiği şeylerin icrasını konu ederek, hitap etsinler ve bütün gayeleri, maksatları bu olsun. Bu suretle telkinin yaptığı tesirler, bıraktığı izler, yeni teşekkül etmiş devletlerin, milletlerin tarihine bakarak anlaşılır.

İşte Almanya, İtalya, daha yenisi işte Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, daha yenisi mi işte Japonya! Bunun açık misali bizim son savaşımız. Düşmanlarımıza bu savaşı kazandıran, zaferleştiren ediplerdir, şairlerdir. Sizlere çağrıda bulunuyorum! Bizim şair ve edipler, çünkü sizden ziyade gençliğe yardımı dokunacak kimseler yok. Haydi kalem başına, daha sonra halkın karşısına. Ta ki sizler ruha, gençler bilince nüfuz etsin.

Baban/ Abdulaziz

Yükselmek İçin Çalışmak Lazım

-Rojî Kurd’ü alan muhterem şahıslara-

Azıcık idrak ve akılı olan herkes için, tereddüt ve şüpheden kurtulmuş bir bilen olmak gerekir ki Kürtlük, bu günkü(yirminci asırda yaşayan kitle) içinde bir ölü organizma değilse de, felçli veya hasta bir organizmadır. Bu felç ve hastalığa yakalanmış olan kimsesiz ve sahihsizlikle Kürdün geçirdiği her gün onu dağıtmaya yaklaştıran bir müthiş etken oluyor. Bu durumun neticesi o kadar görünen, gerçek ve o kadar yakındır ki onu görmemek ve anlamamak için ancak kör ve divane olmalıdır. Biz, bu konuda fazla söz söylemekten sakınarak bütün Kürtlerin, özellikle genel olarak Kürtleri idare ve yönetmeyi geleneksel bir hak, kazanılmış tarihsel bir hak olarak iddia eden Kürt büyükleri ve ileri gelenleri bu nokta üzerinde, akıl ve insaf ile derince düşüncelerini rica ederiz.

Kürtlük, artık bu gafletle, esaretle, nifakla, ... yaşayamaz. Biraz da uyanma, faaliyet, ilme sevgi, cehalet nefret lazımdır. Üç beş gencin el ele verip ilerlemesi bir fayda vermez. Asıl milli kitle geride kalır. Bu kitleyi yürütecek, ona ilerlemek gereğini anlatacak olan, bu sosyal durum içinde gençlerden ziyade -bugünkü sosyal konumumuza göre- söz sahibi ve büyüklerdir.

Gençler olsa, olsa böyle *Rojî Kurd* gibi, *Hêvî* gibi vasıtalar hazırlayabilirler. Bu vasıtaların ayakta kalması ve başarısı, Kürtlerin sosyal durumundan daha ziyade Kürtlük yüksek tabakasının sağlayacağı yardıma bağlıdır. Kısaca söyleyelim ki bugün Kürtlüğün aydınlanması olmazsa bile, dikkat ve tembihe bütün imkan kudretiyle çalışan

Rojî Kurd'e yardım -yeterli olmazsa da şimdiye kadar ve hali hazırda bu yolda tek bir Kürt dergisi bulunduğu göre- her Kürt için milli bir görev olduğu kanaatindeyim.

Biz de itiraf ederiz ki *Rojî Kurd*, Kürdün bilime susamışlığını gidermeye yeterli değildir. Hatta içerik itibarıyla pek iptidai ve takip ettiği temiz amacın oluşumuna pek yeterli bir dergi değildir. Lakin her şeyi hali hazır ile görmek ve bir geleceği tasvir etmemek, dünyada bir evrim kanunu mevcut olduğunu kabul etmemek, yani ümitten, emelden ve bundan dolayı teşebbüsten, çalışmadan mahrum yaşamak, milletler için en kötü ve en can alıcı dertlerdir.

Rojî Kurd nail olduğu rağbet ve yardım nispetinde her yönüyle mükemmel olacağına inanıyor ve bu inancı abonmanlara bağlıdır. Bu mükemmeliyete, her şeyden önce -yine sözü uzatmayalım- bulabileceğimiz abonmanlara bağlıdır. *Rojî Kurd* bütün Kürtlüğüdür. Her Kürdün yardım etmesi bir milli görevdir. Biz bu kanaatle *Rojî Kurd*'ün ilk yayınında pek çok yer ve kişilere, usul üzere bir hayli sayısını gönderdik. Gerçekten Kürdistan'ın ayrıcalıklı konumu dikkate alınırsa pek de aceleye üzülmü görölmez.

Fakat bu açıklamalarla hal ve zamanın önemini hatırlatmak istiyoruz. Netice ve düşünce sonucu olarak- teşebbüs ve düşüncelerimizi geciktirmemek ve bir an önce pratike geçirmek için- *Rojî Kurd*'ü alan değerli okurların katkı bedellerini pek çok geciktirmeden göndermelerini rica ederiz..

Müdüriyet

LE SULEYMANIYE HATIWE

Çende şîrîn e zibanî Roj Kurd
Şukurefşan e dihanî Roj Kurd

Mezherî teqdîrî erbabî dil e
Ehl direke medh xowan Roj Kurd

Îftîxarî mîletî Kurd e hemû
Pençeê mucîz nîşanî Roj Kurd

Durr le hûr û saîqe û toz û buxar
Cirm saf e asîman Roj Kurd

Xem bûwe bo celb qelbî alemî
Aferîn bo ebirwanî Roj Kurd

Gulşenik e pur le nûrî merîfet
Destî terzî baxiban Roj Kurd

Lefz û mezay me"denî her hîkmete
Rebbî! Baqî bî beyan Roj Kurd

Suleymaniyelî Zîwer

ESL Û NESLÎ KURD

Kurd ber le nubuwet hebûn. Mîr wucûd bûn. Kurd le eqwamî Aryen le paş beest qismî le ewan wekû ême, wekû Efxan, wekû Îran. Dîni îslamiyan qebûl kird û elhemdulillah buwin islam. Qismî le ewan wekû Rûm, wekû Ermen, wekû Elman le ser rêkeê cehalet da manewe. Çi Rûm, çi Ermen, çi Elman çi Portekîz emane hemû le irqî Kurd in. diqet fermuwin xo erdiman liya asîman. Eneetiman wekû Ecem e le ber ixtilat legel Bexda cuz'î ferqîman heye. Feqet be diqet eger temîq bikirit, eynî Ecem, haizî herekat û sekenat in. Ecem le weqti xoya mezhebî sunî bû. Feqet Şah Îsmail Sefewîye fikrî xoy em mezhebî Şîeyey îhdas kird û meqsedî tewhîdî qewmî Ecem bû. We illa esasen mezhebîman yek bû. Elman û ziban Elman zor muşabehetî Kurdî heye. Îmro eger Kurdî biçî bo Elman, le zerfî du manga fêrî zibanî Elman ebî. Feqet eger Turkî ya Erebi, biçî bo fêrbûna zibanî Elman, mutewefiqete ser salêk. Çünke zibanî Elman wek zibanî Kurd giran e. Heta le Elmanya, dair be en'ene û tarîxî Kurd, zor kîtab telîf kirawe. Înşalah eger qulûbî Kurd be wasîteê muawenetî erbabî hemiyet nextî ke bibe sahib pare, teb'î em kîtabane tercume eka be Kurdî û romane Kurdistanî eka. Ew weqte tehqîq eka ke Kurd çend zekî û çend „ezan êsta ke madem ke îdia ekên û delên Elman le irqî Kurd e, esbabî çi ye, ew ewinde tereqî kird û ême be cahilî mayinewe, esbabî malûm e. Çünke ewan ber le hemû çîşt tifaqiyan ref'e kird; destiyen daye destî yekîtir. Muawenetî yekîtiriyen Kurd, mektebiyan kuşad kird, mearifiyan temîm kird, le paşane miliyan dabe senet ke îmro

Elman le senetana ewinde mutereqî ye ke, însan heyranî ef'âlî ewa bî. Mesela teyarebalon dirist eka be qeder mesafecê nîweê asîman bilind ebî û keşfî hemû kaînat eka. Emele ew fabrîqe mangî be sed lire iş êken. Çünke çîştî wek teyare dirist ekan, elbette eger ew emelî ew ef'ale du sed lire teleb bika, kême e. Ême hequlînsaf îqrar bikeyn bi xeyrî nîfaq, bi xeyrî pek le elehiyek. Çi xidmetîkî miletî Kurdiman kird ke îmro çawîman li me bî ke ême bebên be mumesîl. Ewan bebin be mumesîl çi wicdanî qebûlî eka be xulyay mebûsî hemû şole. Nawcêke xoman betlînewekî çîwar kesîman cemî bûn û tedbîrî le îslahî em qewme bedbexte kird kî paredar bo temîm mearîf îane da emane hemû delalet le ser ewe ekin ke ême be xilafî qise pêxember saîm hereket êkan. Çünke ewa fermuwî “hubul weten minel îman” (Hezkirina ji welêt, ji îmanê ye. Notê veguhêzer) eger ême be weteniman biwaye, bo çi ewende sergerdan ebuwin. Yekî le Kurdan ke îmro bi wasîteê kirdiwe bûte sahibî milk û eqar, le ber xatirî ême ke çil pare neda be nusxeê Rojî Kurd. Xitabî be yekî le „ezay cemiyetî fermû biwî role min kird tîm diqet fermuwin çend birdiwe keşkek salat bira gel halî ême weha ye ebî ême ke em new'e kesanekên ta qam qiyamet êmeş ewile xoman „edd nekeyn.

We mutenebiyen xoman sey'î bo xoman keyn. Rêke nedeyn ke em new'e nankorane le mal û halî ême îstîfade ke, be Xuda qesem exûm ke, em zate ke fermibiwî (rola min Kurdî nazanim) îmro bi xeyrî Kurdî zibanîtir nazaî. Çünke le hemû ilm û îrfan mehrûm û bê behre ye. Xuda îslahî haliman ka.

KURDÎ

HILATINÎ ROJÎ ÎQBAL

Qewmî Kurd demî bo le xoy xefleta emr bi ser debird. Tali'î bextî le ew ray ekird. Îstîqbalî tarik. Qet'an eserî ronakî le naw da nebû. Sed şukur lew xo ebî weqte helisa easr ronakî derkewt rojî îqbalî hilat le dest kabösi nekbitî netacî bo hate meydanî (xo xerik bûn) belî erbabî hemiyet hatine coş mutefekirane hatine xurûş be quweê ilm û îrfan, ehd û peyman bistewetiyar dibî wek xelq êmeş muhazezeê xoman biken û belên belî êmeş qewmî Kurd in payîdar bin Kurd Bexda xoyan kird be muteberê şukrî ewan bika ê muesesan muheqeq bizanin ke nawî liwe be eltiwen le naw sehaîfî tarîxa dîn û şerîet. Rojî debî ke tarîxî cihan bibit wasiteê îslahî em qewme sebebî felahî em aîle wasîye em zatan nebûn êweê erbabî hemiyet. Êwe ey xoşewe listekani xo da le dunya da sahibî ism û şohret in le uqba da le mangîçîwarde ziyatir inkikeşt numatirîn û nâilî ecr cezîlen mal û halî Kurd ta îmro û be egerî nîfaq sotabû bûbûwe, xerabazar êwe bûne sebebî te'mîrî em aîle ê wasîe, her bem toze himete mumkin nabî. Rêgeê tamîr çare û îslahî ewel îtîfaq e be îtîfaq her nebayek ke danirît be zelzeleê şîqaq derûxîyet ubare debî be xerabazar dom sebat e. Sebat ke nebî îslahat muweqetî wek şemal dit û derwa sim himet û muawenete muawenet le umûrî îslahate ewinde zim dixule ke eger muawenet nebî, hîç çîştî qabil niyebête wucûd. Îmro ferziyekin ke yekane çareê tereqî îslam rebtî memleketî îslame be îslam û rebtî memalik me'lûme ke be wasiteê neqliye wek şîmendîferî dite wucûd. Feqet hukûmet bê payeye liyaqat û qabiliyetî diristkirdinî ew şîmendîferî

niye ehali bo em xidmete muqedese û hem bo tewsi'î ticaretî xoyan ekirawî îqtidarî maliye bî hem ber hemiyetî wetenî. Hem bo tewsi'î ticaretî dîn cem ebin şirketî eqd ekin. Mesela ew şîmendîfere bi du milyon lîre qabil e bîte wucûd. Ewiş sermayeê ew şirkete ekin bi du milyon û tewzî'î ekin be serparedare. Nihayet du milyon lîre cem ekin bew pareye ew şîmendîfere dirist ekin zzatî eshabî ew sermaye be qeder esl sermayekî xoy le nef'î ew şîmendîfere muntefî" debî. Qiyas le ser eme temîm mearîfîş weha ye. Mesela çend kesani cem ekin mektebî be ruxsetî hukûmetkuşad ekin be pareê xoyan mueliman celb ekin. Ferz bikeyn ke mesrefî em mektebe sed lîre bî. Warîdatî em mektebe biknûre ew mesrefe dite wucûd. Mesela ilan dikirît ke em mektebe leylîye nanî elbiseê ew telebe ke daxilî em mektebe debî hemûy le ser mekteb ebî bi şertî ke ew telebe salî çiwarsed ya penc sed taranî ebî bida temaşa dikî le zerfî du sala ew mektebe ila maşalah warîdat eda le eynî zemana ew kesana ke muesisî ew mektebe bûn îstîfade ekin. Çunke emîş new"e ticaretîkî û le eynî zemana weten le ew mustefîd ebî. Çunke ewladî weten şebabî weten le sayeê ewe le ilm û îrfan faîdemend ebin û istîqbalî xoyan temîn ekein. Îmro le Estenbûl le hemû meheleyek em new"e mektebane mewcûd in. hem erbabî hemiyete şehr teşar bûwe hem ewladî weten le sayeê tehsilî ilm û îrfanewe îmro qetî nezer le emeke îstîreê îqbalî pur laxe legel alimana le meydanî mucadeleê ilm da ew duayy enaniyet eka heqî heye. çunke sê ebî be memûr îdareê munasebetî du dewlet le sayeê ew ilmiwe ke tehsilî kirdiwe zor çak îfay eka eger şayd le be'zî mesele da beynî ew du dewletane xerab bûbî, derhal dubare be

quweê deka be quweê ilmî refî ew nizae eka ö qelbî ew nifaqe be wifaq eka. Ême le umûrî heta le umûrî idareê maliman aciz in. çe cay ême ke millet le ême mustefîd bî emalîka du se bira bihîç newî qurlerir qerar nagirin ke wek birayan legel yeka emrarî heyat biken. Mesela le umûrî ticareta şerîk in. yekî le ew birayane du se lîre serf eka, mutleqa em mesele bî ehemiyete çî cay ewe ke sel bigirît ebî be sebebî îftîraqî ew can û cîgerane esbabî qiletî idareye. Qiletî idareş esbabî bî ilmiye bî ilmiş esbabî bî himetî ye tesadufî yekî le alimanî Kurdistanî Kurd be hemû eqlî xoy be minî fermû. Canim tarîx Musule meşxûl mebe le geliya. Me'e haza tarîx(digel em tarîxe. Têbiniya veguhêzî) îmro çiray istiqbale weqayî" îmazî, weqayî"î hal û istiqbal keşf eka. Dersî îbret be ilm ila feqet lay ew Musule ewiliş heqdar e. Çunke îmro eger be nahîye mudîrî tayîn bikerît, millet be qerabete xorawe. Çunke idare çî ye nazanî. Xukasa çareê necatî ême mearif e. Mearifîş be qise Ö şîk nabî. Melakan himet biken. Ewela "nehiw û serfî" be Kurdî dirist bikeyn. Saniya hemû îtîfaq bikeyn û xelqî îqna bikeyn ke le hemû qezayek le hemû nahiyeyek mektebî îbtîdaî û ruşdî kuşad bikeyn û ew nehiw serfe be ewladî weten tadrîs bikeyn le paş eme ke mearifîman nextî îslah bû. Teşît be senayî bikeyn ewî ebîte mebûs, waci be le serî ewela mektebîkî senayî kuşad bika. Çunke Kurdistan eger bayim le se'et mehrûme mubalexe nakem zeman. Zemanî se'yî û xeyret e. Roj be roj alimî îslam le naw felaket mile eka ebî se'yî bikeyn. Xoman bikeyn be însan bo xatirî muhafezete dînî îslam bikeyn.

Silêmanî /Ebdulkerîm

LE TARÎKÎ BO RONAKÎ

Şewî dirêjî bêrehm, le muhîtî ême da emendey dewam kird, emende emîd mehew kirdiwe ke, dilî komeley Kurd, ayiney qelbî hemû jengî heyna! Hemû komele, be derhiyey xoy, le tarîxî insanîyet da cîkayîkî berkewt, temînî manî manî xoy kird; ême hîştî le naw tarîkî da necatiman nebû.

Şax û daxî muhîtî Kurd hêştî wekû muesirî zimanî Aryanî û Keldanî le ser mawe. Dar û berdî Kurdistan, hêştî xerîkî secde berdine bûrayûrdû...

Tekamilî insanî, şerq û xerbî Kurd, le hemû cîkay, jengî cehaletî labird; we feqet ême wayîn le xewîk da ke serince dûrî xoman pê nadirît.

Mewqîî êstay ême, legel dewrey tekamulî emro da hergiz naguncît. Komelî ême weqtî be nûstin rabiward, le nawî cehalet da pertûka...

Ke xeberî buwew, derarewerî be nûrî ilm û merîfet rone biwetew. Weziyet ke way lê ha bo manî xoman ebî emende bikoşin, emende hol bidêr, ke eneney çen hezar saley komel nexîne ber pî bikane,nebîn be jêrdestî em û ew. Şubhey tiyaniye ke hîç Kurdî; em ziletî qebûl nakat. Çunke waye Kurd, hem dînî le dest erwa; hem anwî çen hear saley le ke wa bû, bo laçûnî em barî na hemû re le ser piştîman; ewe man le dest dît; bebî rawestan wekû tayîkirdin ebî bikeyn. Elbete û elbete lem rêke da kêsanîş, malîş dan mayey îftîxar e bo man.

***

Însan, be sayey qisekirdinew, le heywan çoy ekiruwîte, eger qisey nebît; le heywan çoy nabîtuw. Zimanê Kurdî, bem şîrîniye û nazikiye ke heye, ne qewaîdîkî heye û ne kitêbî, komelî

Kurd bem zorewey, bem koneye û ke heye tarîxîkî çakî niye.

Bem sebew, Kurd mecbûr ebî weqtî xoy hesr bikat bo Farisî, Turkî, zimanî ke, we le zimanî xoy mehrûm ebî. Eger hewl biderît qewaîdîk bihinirîte naw, ne mecbûriyetî fêrbûnî zimanekî ke ebît; we ne Kurdiyekîş le naw eçît. Be zimanî cuzî, mindal fêrî xwendin û nûsin ebît. Êsta eperesim! Kurd heye razî bibit be laçûnî zimanî xoy, be kemkirdinî exlaqî xoy?

Lam waye em suale, rek û rêşey hemû Kurd dinîte lerze! Çünke eminde suxteyî fikrînî, dil esozinî, umîd esozinî ke wa bû. Ême peyawî muqtediriman tiyaye, hemû bînepîşew û qewaîdîş, kitêbiş dirist beken, her tazuwe, necatî em komele biden lem hale. Emeyîş be himet ebî, be pare ebî. Binaen aleyh be nawî Kurdiyeti elalînewe, hemû dest bideyn be yek bo em zerûrete çarey biduzînewe. Bo em mesele fedakarani Kurd cemiyetikiman kirdiwete ö be nawî “Cemiyeti Hêvî” bo belawkirdin- ewey mearif, ewe ke le dest bit kotayî nakat û feqet muhtac e be se çîşt:

1- Himet û bereketî meşayîx û ilma û teşwîqîyan. 2-Eşar, edebiyat, tarîx, derbulmesel(gotînen pêşyan têbiniya veguhêz). 3-Îane .

Em xidmete muqedese bo hemû Kurdî mumkin ebît. Çünke ewe îane netuwanî bikat, bo teklîfekanîtir muhtacî dawet nabî. Lam waye hemû Kurdî be dil û giyan qebûl efermuwît.” Cemiyeti hêwiş” be hukmî (LA TEBTÎLÛ AMALÛKUM: Karê xwe betal mekin. Têbiniya veguhêz) be xidmetî xoy dewam ekat.

Ezm û sebat, her çîştî ekat. Umîdî lem û Paşî Kurd û Kohta û Begî berz, le ber çawem enuwînî. (ÏNNE MEEL USRÏ YUSREN: Teqez hêsayî heye legel zehmetiyê.)

**Binî Erdelanî
EHMED MUHSÏN**

JI MEZINÊ “KURDAN” RA

Gelî mezinê Kurdan!

Hûn qenc dizanin ku bab û bapîrê we mezinanhiya “Kurdan” ji bo xwe şeref zaniye û gava qewimiye, di riya wan da û di riya musulmanî da malê xwe, canê xwe daye. Şahidê vê qiseê jî tarîx e.

Îro çî ciriyaye û çî qewimiye ku hûn wekî wan mezinahî li Kurdan nakin, riya heq-neheqî nîşanê wan nadin?

Nexû di we da xûna kal û baban nemaye ku Kurdê reben tazî û birçî bi hêviya mezinayiya li ber derê we dicivin, ji dest zemanî û xerabiya welatî hewar û fîzan dîkin û ji we arîkarî dixwazin, hûn pêşyan bi wan û ne bi hewar û gaziya wan dîkin, kezeba wan dişewitî, birînê wan dêşî, nalînê wan bilind dibî, hêstirê wan wekî barana nîsanê dibarî, yek ji we ranabî li wan bextereşan napirsî, bi dermanê mezinayî bi şerefa bab û kalî. Bi xîreta musulmanî, birîna wan, malê mîratan derman nake.

Ev Kurd, bê xwedan, belengaz ku mewcê wan, gunehê wan jî xeyn bitabiyawe, ji xeyn xulamîya we tunîne(tew nîne). Wesan dizanin ku eger hûn nebin, li rûyê erdê najîn di nav xelqê da, bi we dinazin, û dipesinin bi xebera we radibin û rûdinitin. Gava ku bi qewime malê xwe, canê xwe di ber we da didin.

Ev Kurdê bextereş ku we wan ji rûyê xwe avêtiye, ne bab û kemalê wan bi mêraniya xwe, çar hezar sal e ku welatê xwe, erdê xwe, namûsa xwe, dînê xwe, jînar û dijminê xwe xweyî kiriye. Ew roja bi qewmî wî îsbat bikin ku Kurd van egîdan, van cewaîran in.

Ev Kurd, alem nezan bê rûmet ku hûn wan ji mezinayiya wan şerm dîkin

û diqehirin xelq bi wan û bi nezaniya wan digehin tehnan li wan didin, ji xeyn xerabî tiştêk ji destê wan nayê. Dibên ger wan bav û kalan nînin ku gava di qewimiya jin di zaruwî dan, ciwan û kalê wan, wekî şêran radibûne piyan, xûna dijmin û neyaran dirêtin, bi şûrê xwe û welatan digirtin, xanî dîn û dewletî ava; navê Kurdîtî bilind dikirin.

*Silliremah ilewalî en mealîna
Westêşhedî beyz hel xab recafîna*

BEYTA 1.*

(Ji wan rimên ku ji jor ve bi ser me de ku wekî baran dibariyan pirs bikin ka gelo sebat û xîreta me “gelê kurd” li hemberî wan çito bû ye. Bes kim zirxina bixine nehrê wan “şahid” pêlewan û egît berxwedana me hinga hêwirze û şemate û teqereqê şûran li ser we çî bû ne. Yê ku ji bona kurd ne di binê we de tirs û lerz û hej çê dibûne an na. Êdî ew ê rastiye bibêjine we)

Ev Kurd neçar, jar ku hûn li wan nanêrin, eger rabûna biçûna xwe bavêtina nav eşîrkî, li ber derê wan bigeriyana, ew eşîr ji bo navê xwe, ji bo siyaneta namûsa xwe, malê xwe, canê xwe dê li ber wan bida, wan ji wê tengayetiye dê xelas bikira.

Weha xuya dike ku hûn li Kurdê neçar xudanî nakin. Em îcar berê xwe bidine mêrê di xwe, derdê xwe ji wan ra bêjin, belkî bi rûhaniyeta pêxembere ew ji me ra çareyek bikin. Nexû halê me xerab e.

Li kû bi alê Eyûb û Merwan Kurdî al û xunaz li kû be, walî tendic û begzadeê Rewanduz li kû be, mêrê Cizîr û Botanê di wan li kû be, hakimê

* Me ev ravekirina beytên Arebî, bi xêra seydayekî hêja ye Amedê wergerand Kurdî. Navê xwe hewce nedît. Em ji wî re sipas dikin. (werger).

Soran û Baban, serê xwe hilînin, halê Kurdan bibînin, çawanin li destê kafir dor li îmanê ew welat kû, we bi malê xwe, bi canê xwe xudanî lê dikir û di riya musulmanî da û xûnan dirêt, medresan vedikir. Îro bê xweyî maye ew Kurd kû we ji canê xwe zêdetir wan hez dikir. Îro zêlî e, bin piyan da ye, ew mêraniya ku di riya dîn da nîşan didan, îro derheqê hev da îcra dikin.

Nava wan da ne ilm maye, bi sene“et bi şev û bi roj li xerabiya hev digerin, mekteban çê nakin, medresan ava nakin, ji nav xwe xerabî û neyarî hilnaynin, şiyar nabin.

Ew ê ku mezin û maldar in, ji Kurdê neçar bêzar in, ew ê ku belengaz nizanin ji destê wan tiştêk nayê.

Îro ji xeyn çend feqiyê “Civata Hêvî” kes ji bo derdê Kurdan nagrî, ev pepûk û koyîn diha çî dikarin bikin.

Wekî tamam mezin kir, wan dan nedine pencinek xwe xudanî li wan nekin.

Ew tişt ku “Kurd” muhtacê wan in bê hed û hesab in, bê arîkirin tiştêk çê nabî. Lewra teawun û tenasur wa gotine gelfî mezinê Kurdan, ji musulmanê rûm îlîm îbret bigrin. Ev felaket ku bi ser wan da hat, Xwedê neke bi ser we da bê, we nedî ku kafir nîr dan kesret mê dan ber mizgeftê wan xerab kir, yek ji wan nehişt.

Ev e xîretiya ha, hilînin. Rabin bi hev bikevin wekî bira bin, bixebitin. Birayê me Erebb û Turk, çawan li musulmanîyê dixebitin, qewmê xwe şiyar dikin, mekteban vedikin. Hûn jî wusan bikin. Nav Kurdan da tu neyariyek tu dijminiyek nehêlin. Nexû dibin pey Mosqof û Îngilîz da emînin. Ji gazin û lomeyê tarîxan bitirsîn, navê we bila bi qencî bê nûsandin, bi xerabî neyê nûsandin. Tarîx bê eman e.

*Ebed sita wechek mîn hicabe
Feel seyfla yeqte' fî qerabe
Wel yes la yerheb mîn zeîre
Îza ixtedî muteceben bixabe*

(Kurd êdî nû ji bin xêlî û perdan derdikevin, huner û riya xwe nîşan didin. Çi ku şûr heya kalanê xwe da be, hunerê bi ser hinga dihêwirka xwe da xwe şarge bike êdî ku rê karwan di dûrê wî da dibuhurin ji miremira wî natirsin Kurd, nû êdî hişyar dibin. Jixwe bê agahî çî Kurd dima xîret û şerefi ne.

Ha Kurd nû bi xerrar û xîret xwe binêrin çito di bînê ligan da tête pelçiqandinê, Kurd ne qehreman, qenc bifikirin da ku hûn bibînin wan bend kine pê bigre û yekîtiya we bes hevgelî û yekîtiya we bi serok û pêşewayê we ve çito qet qetî kirine, çito hûn ji hevuda cuda kirine êdî ku hevdîna we çê nabe.)

BEYTA 2-3.

(Ha kurd ne qehremanê qenc bin kirin da ku hûn bi şaşwazî û matmayî bibînin wan barana ku jî jor ve êrîş dibirine ser dijmin û neyarine xwe lêbelê rewşa wan îro çito çawa wergeriyaye. Êdî ku qertel seyalikne gorî hêz dibine ser wa, bes digel zilete û bindestiya wan jî hinga neyar in ber nîjad û xun ra wan digel dikin hawarê. Êdî ji qehran eger devê wan diçe hê dixwazin ku heyfa xwe ji wan hilînin welê dest û lingê wan di qeyd û bendan de bes dîl û esîr in di destê neyaran da. Êdî çare û havil ji bona wan ne maye. Bask û qudûmê wan şikandine. Bes huner purtav naête wan.)

Ew halê ku em tê da ne ev felaket ku bi ser musulmanan da hatiye, xûna dilan ji çavan dibarîni bê nûsandin û fîzarkirin, def'a wê nabî çareê wê nifaq û xebat e, heman tifaq bikin bi tifaq û

bi xebata xwe dostan şaniyaran kûr bikin manayê bît şairê Erebiyan mutale bikin.

BEYTA 4-5.

Li ser her darê û deviyek, li ser axê welat şêrek razayî heye. Li ser her çiyayeki mezin û bilind ku serê ber bi jor ve hildaye serokekî mêrxas û bi rûmet heye. Êdî ji mezinahî û merdiya wan e ku gelê Kurd ji bona xwe camêrî û qencî rewa dîtiye. Wusa xuya dibe ku ew hê ji bona jiyana xwe bilind kirine.

BEYTA 6.

Dema şer û cengan hinga borîn ji wan diçe bes halan di xwe hildidin hê tu dîzanî ku ew şêrine niximandî ne. Bi rim û şûran û gurz û kulmina xwe darê pahîr dakeftina dijmanan.

BEYTA 7.

Êdî dijmin wusa guman dikin ku tîrne wan pêti ne, agir in wekî tîrêjine sitêrkan bi ser dijmin dikin rûpûze bilind dibarin.

BEYTA 8.

Piçûkatî ne şermezarî û kêmahî ye ji bona piçûkan e, wan re kalemêrî ne kêmahî û şermezarî ye. Ji bona kalepîran e wan re êdî bi gelemperî çî ji bo mêr çî zaro û kalemêra hemûya fêris in, qehreman in.

BEYTA 9.

Di civîn û civatan de heke bêdeng û bêaxaftin bimînin, ev, ji pakiya nijadiya wan e lêbelê hinga di civîn, civat û dozan de, biaxivin gotin wêjehiya wan hemûya zanahî, eqilmendî û şîret in.

BEYTA 10.

Êdî çî sûcê me başqe hiştiye ku şûran ji ser serê me hîlnadin, her mudam seriyan dibirin, digel ku rewşa me di welatê me de, rind û qenc û delal e, her mudam wekhevî, biratî û aşî dixwazin.

BEYTA 11.

Bes li derdore me ji gelên bi navê musulman, zaf gel û leşker hene. Êdî wekî taviyê zîpîka buharê bi ser me de dibarin, xwe di ber hev de dikin kalî, pîrî nijadê Kurdan kokbir bike.

BEYTA 12.

Êdî em ê bi kîja cihî ve û bi çî rûyî li gelên cihanê binêrin? Ta ku talanbir û kujrawan firwarî bikine. Di şêrên me de bi talan û xenîmetê hene. Zindan hene, koçberî û lêdan û hê jî ser birin û daleqan.

BEYTA 13.

Êdî ji bona me an mîrxasî an mirin û neman bes ger dîrok navê me qehreman binivîse an jiyan wekî jiyanek dilşad û dilgeş bes serbest û azad.

Xayeta me îslamiyet e, quweta me tam e ji bo musulmanî ye. Heyf e ku ew quwet belayê neyarê dîn û dewlet fîrset bibînî.

12 Agostos 1329
M. X.

GILÎ Û GAZIN

Gelî xelqê bajêr: Em û hûn di gundekî da, di nav eşîrekê da, birayê hev bûn. Şîna me, şayiya me, hewar û gaziya me, yek bû. Bi hev ra radibûn û rûdiniştin. Me li hev dawa mezinayî û piçûkî nedikira.

Zaroyê me bi hev ra şivanî û gavanî dikiran. Keç û jinê me bi hev ra diçûne bêrî û kaniyan.

Dewr û zeman we ji me qetand. Hûn çûne bajarên; em mane li gundan. Çavê we li bajêr da vebû. Hûn xwedan mal bûn; em feqîr û belengaz man. Gava ku hûn zimanê xelqê bajêr hîn bûn, ji gundîfî û Kurdîtiyê vejeriyan. Xwe ji cinsek dî hesab kir. Êdî di mabeyna me û we da tu eleqe, yek hevaliyek nema. We bi vê jî qenat nekir, hergav ji xerabiya me, ji nezaniya me bas kir. Zaliman li ser me rakir. Her çî ji dest we hat we kir. Tu rehme ber nanî. Herçiqa em gundîne, nezan û belengaz in, feqet em ji cinsê xwe nayûrin wekî we belay ser cinsê xwe tabin.

Hûn çîra ji me ar dikin sûcê me? Eger nezanîna me ye, sebebê wê jî hûn in. Eger wextê ku Xudê teala kir ama xû we şareze. Eger we jî mirovatiyek meyildariya me neçaran bikira, îro em jî wekî we şarezayê alim

Dibûn. Weha nezan nediman, cewherê me û yê we yek bû. Li mabeyna me da ferqek tune bû.

Ey xelqê baje: hûn qenc bizanin ku bê me hûn nikarin. Eger em nebin hûn bi çî bajêrê xû, qesrê xû, malê xû xweyî dikin?

“Bi ziman” zanînek Turka, miliyeta xû kirin û te’dayiya cinsê xû rewa dîtin. Eger di kitêbê musulmanî da hatiye nivîsandin; nişanê me gundiyan

bidin. Em jî pê bihisin. Gilî û gazinan bihêlin.

Nexû hûn li me neheqî dikin. Emrê Xudê bi cî naynin. Werin ji Xudê bitirsin, me ji biratiya xû mavêjin.

Hûn dizanin ku em we û bab û bapîrê we nas dikin. Hûn ji ku hatine û çi kes in “ xelqê dîbajêr” ji erdan şîn bûne. Ji ezmanan nehatine helbet ji terafê bajêr hatine. Li terefê bajarê ji keynê Kurdan em kes nabîn.

Em mezinayiya we qebûl dikin. Bikevine pêşiya me, riya heq û neheq nişanê me bidin. Xelq çawan xweyîti li cînsê xû dike hûn jî li me wusan xweyîti bikin. Bi derdê me xemî; bi şayiya me şa bin.

Hûn zanabû ne; em nezan mane. Ji destê we her tişt tê ji destê me tiştek nayê.

Di riya Xudê da gelî xelqê bajêr, esl û bestê xwe wenda mekin. Di nav alemê da xû û me caris mekin. Ji me gotin; ji we bîstin.. *Înnullahe xebîrun bi zatihissudûr.* (bêguman haya Xwedê heye ji her tiştî. Têbiniya veguhêzerî)

M. X.

“BEXTEREŞÎ Û

MEHRÛMIYA KURDAN”

(serê wê di jimara sisiya da ye)

Ehmedê Bateyê, xudanê mewlûda şerîf, mezin û piçûkê Kurmancan pê deranî.

Şêx Ûbeydullah Nehrî quddîse sirruhûl alî, îlmhaleke Kurmancî ji bo zardukê Kurmancan çê kir bi par bifire hatiye çapkirin.

Ehmediye û dîwanê Ehmed Kor Seblaxî û dîwanê Melayê Cizîrî jî meşhûr e. Nehculenama Mela Xelîlê Sî’êrdî zav rind e. Ji eqaîd behs dike.

Hezretî Hacî Ebdulqadirê Koyî quddîse sirruhu samî ji yarek xû xilafê adet halek bîstiyê çend xeberek nezm kiribe munasib meramim hat ji bo wê qas li jêr min nivîsand:

*Keçî ku bîne got we yad im
Pê mekit aya çi lewn e ustad’im*

*Weku bîstê mislê hewr buhar
Hate giryan û pê ketim ey yar*

*Alimê çak man hemû fewtan
Ehlê futwê misafirê mewtan*

*Take qur-an bixwînerê bi seda
Redî eh enhûm ebeda*

*Ewê maden li ley û kendal in
Cahil û bê wuqûf û mindal in*

*Niye yeter zikabe nîte keman
Bird îbnul Hecer bikate nişan*

*Pak banuwar alim in muhtac
Bê delil e emîstekî munhac*

*Kesî nemawe bi xeyr Kak Ehmed
Şêx Marûf û alim Erşer*

Çak e êsta deka li bo Kurdan
Terceme şer' û ayetê qur-an

Waqi'en xizmetî li bo xwaye
Çi dibû ger bi Kurdî ne biwaye

Herke wî ket weha emekdar bûm
Û em dizanî ewa le dîn derçûm

Keti êstaş le sergerê mawî
Hake mistim neda le niyû çawî

Kurdî axir belî eybî
Her kelam heq e niye eybî

Lefzê Kurdî belî çi gird bû
Wa le mabeyn ême da têçû

Le fesahet bela me'rabi
Çi qiyamet bar meniş nabî

Bi zibanê keç û xet xuwarî
Bi cerîde û kitêb berwarî (meberdarî)

Çuwîte rêzeê mueazamat milel
Weqte xoyan biken bidol

Ya legel Farsî çi ferqî heye
Bo çi ew rast e bo çi em kemiye

Ba wucûdî eger bikî diqet
Tê deki kam le kamiye surqet

Çûnke ême qedîmtirîn le ewan
Bi tewarîx cumleê edyan

Axir em eqliyan hemû buwî
Ger Sulêmaniye weya Koyî

Bûne ustad Farsî û Tazî
Ta gîştin bi Fexrê Razi

Çûnke sermaye malê xelqî bû
Weqtî mirdin hemû bi hîç der çû

Eme me'lûm aqile û mindal
Niye yebî munaqeseê emsal

Wek murşkîkî eqli tê heynî
Bêt û helgeê mirawî hel bînî

Wek bikate کنار cûgeleyek
Nayite şuwîni bimri cûceleyek

Çi ame û şike çî awî awe
Tîdika gunek deranî pê mawe.

Ew Kurdî

Ew Kurd kû Xudanê xîret be û tê da xîret û mêraniya Kurdîtî hebe, lazim e kû me'nay bit Hacî Ebdulqadir bizane çîqa ji destê wî bê, ji bo Kurdan bixebite. Heya nuha kes ji bo Kurdan û xahuma ji bo zarokê wan karek kiriye. Navê şairê wan, şêxê wan, navdarê wan ne nivîsiye.

Beyt ku bi zimanê Kurdî hatiye gotin, kitêb ku hatiye çêkirin, heya nuha çap nebûye, ji bo wî qas kesek Şêx û Mela û Şairê Kurdan nas nake. eger eserê wan bihata çapkirin, dihatine naskirin.

Îro li ser temamê Kurdan ferzê eyn e ku bi zimanê xû bixûnin û binivîsîn. Şêx û Mela û Şairê xû bizanin, şî'rê wan kitêb dan le çapê bidin û bela bikin.

Ew kesê ku di ba wan şî'r û kitêbê Kurdî heye bila bişînin û yek jî xudan bît û kitêbê kî ye, di ji kû be di kengê hatiye dunyayê, di kengê miriye û navê wî çi ye wî jî bila binivîse.

Eger em mezinê qewmê xû nizanin û li wan rehmeta Xudê neynin û xweyîti li wan nekin, Kurdê me, neviyê me jî li me remh nakin, me feqîran me neçaran bîr naynin.

*Emê lem aleme baqî bimînî
Bi çakî hasilî tehsil nawe*

*Eger çi zanay esrar û wurdî
Melê bo çî xeberet nûsî bi Kurdî*

*Zibanê xeyr xoman hînde nûsî
Le beyn miletan buwîne Mecûsî*

Ji bo mirov jê re bi keyret hevqa bes e.

M. X.

TE'LÎM Û TERBIYE

(1)

Her kes zane ku piçûk miletekî, zarokê qewmekî, peyay wan îstîqbal e. Meri wan çaxa tê ye. Eger wana jî zarokî qenc terbiye dibînin, ew millet ew qewm digihê seadetê, digihe felahê. na; rind terbiye nabînin, exlaqê wan, wucdanê wan jî pîs e. Ji muayib paqij nabe. Ew qewm ew millet beynê zerûret û felaket dimîne. Ruwê seadet nabîne. Feqîrî li serê wî hakim dibe. Bi sebebê feqr û zerûret ew qewm xerab dibe. Navê wî ji tarîxê alem radibe..

(1) tenbih: Hevalo, pençite ku rast Kurmancî binivîsîne.

Ji wî alî weka heywan weka nebat e. Eger em erdê qirac û çoraq bera toxumekî bavêjin, biçînin, ew toxum hêşin nabe, meywe nade. Eger hêşin bibe jî, zirav dibe. Eger meywe bide jî, hindik dide û te'mê a wî nexûş dibe...

Ji wa esbab, cotkarî kînga ra ku dixwazin erdekî biçînin, berê li wî erdî ra baş dinêrin. Kevirê wî, giyayê wî

paqîş dikin. Paşê diajon cot dikin, diçînin, erd jî pur mehsûl dide..

Heywan jî weka viya ye:

Eger heywanekî tê berdan û av û emê wî ra nenêrin, ew heywan zeîf dibe. Ji quwetê dikeve. Çaxek tê ye ku dimire. Rast bûn wa pirsê min li dewarê dotinê da, li pez li manga da hûn pur dibn û tîm hûnê bibînin. Dewarekî bi şîr ji we rû nabîne. Îtina nabîne memikê wê îşk; şîrê wê hindik dibe.

Her ro îşkbûna memika zêde dibe, rokê tê ku ew çend dilop şîr jî tê birîn. Ji wiya teba namîne.

Kitêbê me îslama qur-ana me musulmana bi emrê exlaqê rind nehyê xerab tijî ye. Li ser me ferz e ku em wana bînin cî.

Kitêb û te'lîm û terbiye, muelima, murşida weka tuxtora ne. Weka tuxtora ku bona nexweşa derman dide, wana ji derd, ji nexweşî xelas dikin.

Belê însan li her çiyî, li her çaxî muhtacê tuxtoran e. feqet ez ê bêjim ku muelima te'lîm û terbiye, ji tuxtora zêdetir bi wî însan lazim e. Însan muelima ra zêde muhtac e. Zîra wana muelima bi wê dûr bûn muayib, bi wê xelas bûn ji tebiyetê xerab mirova ra jî fedî dikin. Çare rê didîtin. Xudê neke ta piçûka ta zaroka weka dayekî bê exlaq, halê xerab hebe, halê wî, îslah û bi wê çûyina rastî, rindî wiya teşwîq û terxîb dike. Bi himetê muelim, bi teşwîqê mele, tebiyetê ew zaroya jî ji halê pîsî xelas dibe. Halekî rind û ezîz digre.

Li ser muelim wacib e ku, ew tarîxê milletê xû, esbabê felaketê qewmê xû, va felaketa jî ku wî ji çî hatiye, esbabê tereqîê milletê xû- yanî kîjan tişt sebebê seadetê wî bû ye- bizane zarokê binê destê wî da terbiye bûye, pur xêr, pur nef' tê, pur faîde ji bo wî hêvî dibe.

Eger muelim va seneta haîz nebe, qet xêr naye diyîn. Zarok li destê wi da mezin bûye. Mela ku tarîxê xû nizane, ew zaroka dibe edemê, dibe mirinê, exlaqê wê berbat dike.

Ew zaro jî,- xênc îstîhqarkirinê bav û diya xû- hewesiyê miletê xû ra barekî mezin, bareki giran dibe. Însan weka dewlet, mueliman weka wezarê wê ye.

Eger wuzarê dewlet li xidmet da qusûr bikin, bi wê xurt bûn, mezin bûn ewiya naxebitin. Ew wuzar û dewletê xû dibin xerabiyê. Kaş dikin mirinê.. muelim weka wuzera ye.

Heyatê zaroka, necatê piçûka destê muelim da ye. Yanî bi muelim girêdayî ye. Eger muelim rind hereket bike, li xusûsê te`lîm û terbiyeyê piçûka ra teqşîr neke, ew zaroka dike seadetî, mirovê baş, mirovê xuwin dibin. Na, muelim li terbiyeyê wan da îhmalî bikin, halê wan jî weka dewlet dibe. Diherin xerabiyê.

Dîsa muelim ra wacib e ku fazil, nebamûsî, rûhê mezin, musteqil, pak bibe. Zîra lawê milet piçûkê milet terbiyeyê wî û emel bikin.

Mele, lazim e ku ji fikir û meqsedê tarî, ji timaya malê dunya dûr bibe. Zîra vana tebtetê rind, ehwalê baş texyîr dikin. Fikrê wî xayetê wî xênc xidmetê zaroka, te`lîm û terbiyeyê piçûka tiştê nebe.

Muelim kitêbê ku sulûkê sen`etê, gêtirên sen`etê men` dîke lazim e xwendin nede. Sen`et bi wî feqîr nebûn, bona zeîf neketin destê mirov da sundeke ye.

Li ser mele ferz e elimandinê ehadîs û ayetê şerîf ku sen`etê emr dîke, ye`nî ”ehlê sen`et bibe”! dibêje. Bi sayeê hedîs û ayetê zaro, berê bi wî dînê îslamê li hundurê xû hewesekî dibênre, paşê xweyî izetê nefîsê xû dibe.

“ji rojnawe Nareul Mensûr”

X. Serî Zer

MENQIBEK JI MÊRANIYA KURMANCEYIYE

DU KURMANCE MÊREŞÊR

Wekî bermaya ordiya xerbê dihat merkeza xilafetê, ji me Kurmanca re jî menqîba mêraniya du rûhê şehîd û seîd û seîd anî.

(Muheremî) Xarpêti.. (Behlûlî)
Eleşkirdî!..

Ew herdu xortê mêreşêr, hîn nûe ji begtî derketî û mulazimê sanî bûn. Tabûra wan li aliyê Yanîyeyê bû. “ew jî binût neferê maiyeta xwe., memûrê muhafezayeti.” Kuwî bîn. Ewiyenî Kuwî li lûşineyî ye û xelqê wê hemû File ne... Rojekê eskerê Yûnanî bi quwetekî gelek mezinî daye ser wan... Wan jî binût mêrê bi xwe re mudafee û sebat kirîne. Şer hema nêzikî rojekê dewam kiriye. Lê wekî dîtin ku mudafee ne mumkun e duşminî gelek zêde û ji wan bi quwet bî. Li xwe danenîn bikevin esîr; qerar dan ku hucûm bikin, an bi şerê va xwe bimrin û tehlikeyê ziletê danenîn ser namûsa dewlet û qewmê xwe. anî xelas bin. Ew qerarê xwe bi cî anîn, jî gund derketin û hucûmekî xurt li ser duşmin kirin, lê sed heyf... wan ne bi duşminekî bi tenê re şer dîkir, ew li du duşminan de bûn. Duşminek Fileyê gundî; ewên hinde sal li bin siha Osmaniyetê û îslamiyeyê dem bûrandî û mes`ûd mirov bîn.

Wekî derketî û hucûm kirî duşminê li ber wan davêt û ên li pişt wan -Fileyê me- davêt. Tovekî ji gund Muherem û Behlûl şehîd kirî: Siperek li Muherem ji pişt ketibî. Muherem, li nefesa xwe ya paşiyê de ji havalê xwe re digot:

“Ez mirovekî bedbext û bê taleh me. Heta mirinê min jî duşmin rû neda

ber. Her sê birîne min ji paş ve ne. Ez bi tufekê xiyaneyê şehîd ketime. Dîne min.. mîletê min bala bizaniye. Heyfa îslamê û Osmanliyetê li erdê nemîne. Îslam bila îbretê ji van roja hilîne û her ha ji xwe hebe.

Ev her du şêrê mêreqenc, bi vê mirina xwe ji me re xidmetê mezin kirine. Yek ji li nav Romê rûyê me spî kirin. Ya duduyê jî bên ji mi re misalekî mezinê îbretê, divê em çavê xwe vekin, huşyar û ha ji xwe bin.

Nuho bi vê munsebetê ez ji welatîyê xwe re bêjim, li şer da ji mêra re mirinê û birîndarî ne şerm e. Şeref e, li hin ciha jî heta rev mêranî ye şerma mezin ew e ji mêra re ku rojê serborîyê xwe yê reş jibîra bikin û ji heyfîlanîne re nexebitin. Rojên bûrî yê qewma hingê divê bela pur felaket û mûsîbet be. Ne xem e. Lê xem û mûsîbeta mezin ew e ku ew qewm ji wan roja îbret nebe û jibîra bike.

Welle heke me Kurda ev rojê hanê reş jibîr kir, û em nexebitîn da xwe jê xelas bikin û heyfê hilînin. Ji me re fihêt û heyf e heta li mirinê. Lê navê me. Heke me jibîr nekîr û me îbret bir û em xebitîn û me xwe xurt kir û heyf hilanî, bext û îqbal yê me ye. Û şeref û talih ji van rojê xweş re ye ku me bigehênin wê seadetê.

Tirba van her du xortê rol Kurmancîyê ye sê kurê divê li dî me de be. Heta Kurmancîyê hebe ew neyên jibîrakirin. Em nuho li ser wan negerin.. em we ewile jî bab û dê û birê wan jî nagerin. Adeta me ya Kurmancîyê ew e ku li ser mêr de oxura namûsê de mirîne kirin. Em hingê bigerin. Heke ev rojê reş jibîr kir û îbret nebîr, duşmina jî ji wê xefleta me faîde dît û em mehû kirin. Kurdanî û îslamiyetî ji wî welatî welatê me yê ezîz helabû.

Babê ROŞO

ÇÎROK

Roviyek birçî dereke tenê bû. Ji xwe re li rizqekî bigere. Li nişkekî de hatî û ketibû cih ronîştina şêrekî ji xwe razî û pur xurur. Roviye me derkefî tiştêkî bîne û bixwe. Fikirî li xweyî bête xwarin. Texmîn kir rêke xelasbûnê gera. Ji xeyileyê pê ve nedî. Hema li derbekê de ji wê rê şêrê û jê re go:

Rovî :

-Şêrbab.. min ji te hêvî ye tu biçî hunerê xwe li ser me re vebînî û tu heç rizqê Xudê daye me, ji me xesb dikî û her me li bin hukm û qehrê dipêçiqînî.

Şer:

-Li dest û zendê quwetek wusa zêde heye ku ez hesinê bigrim dikim weke ar; êrwe şecî'îm, li ber min ne heywan tenê, însan ray cihek revê digerinî. Tu wan li pey min î weke hesin dibînî. Ew kî ye li ber bisekine û ji xedeba min nericife. Ew kî ye ku ji xurtiya min ji şeceta min netirse û li ber xwestinê min xwe serhişk bike?..

Heke li nav we de kesek hûlî (welê) hebe bila bêt û wî cihê min ji xwe re bêt.

Rovî :

- Qenc e. Bila heç pirsê te gotî rast bin; ez bawer nakim. Heta ez bi xwe te îmtîhan nekîm û ewle ez ê bi min nekêt... Heke min ewle li xûrtî û mêraniya te anî.. hingê ez ê ji te re bibim esîr û xulam...

Şêr.

-De were, îmtîhanê xwe te çawe bivê bike.

Rovî :

-Ez ê dest û lingê te girêdim, heke ben qetand xwe xelas kir, hingê ez ê bizanim tu zehf mêr û zehf xûrt î.

Şêr:

-(Zehf ji xwe razî) Ka min girêde ku biqetînim.

Rovî ji wê derê dûr ket û hespek dî, ji dûvê wî de pazde mû birîn û li hev alandin. Kir weke werîsekî û hat dest û lingê şêrî pê qenc girêda. Şêrê me yê xûrt û delal li xwe da, xebitî, gelek xebitî, werîs neqetand. Şûna biqete her li goştê wî re çû. Laşê wî birî û birîn kir. Êş û elem li wî zêde kir. Şêrê me êdî zanîbû kî her tişt bi quwetê tenê nabe. Xûrtî mêranî li ber eqil û hîla faîde nake. Dest bi hêviya kir. Hêvî ji rovî dikir ku bê, dest û lingê wî vekît.. Rovî jixwe li paşê xwe ve vedigerî û hema li wê nêçirê bermaya şêrî dixwar; heta qenc têr bû. Çiqa li wan aliya rovî birakî wî hebitin, banî wan ji kir. Hatî heç tiştê mayî xwarin û şêrê me tenê li wê girêdayî berdand û çûn.

Şêrê pepûk, ketibî bela qeyda rovî, cezayê xurur û ehmeqîya xwe dikişand. Geleg jar û reben bûbû. Hal lê nemabû xwe bilivîfîne. Fekirî ji wê ve mişkek ji hêlîna xwe derket. Li ber aliyê wî ve hat. Jê re go:

- Ew çi hal e şêrbab?

Şêr hinde sefîl bîbî nedikarî devê xwe veke. Bi zehmet û xeyretek mezin hin dikarî bîjît:

- Rovî ez girêdam.

Mişk:

-Ez ê te vekim.

Ji wura rast hat û bididanê xwe werîs kot heta qetiya. Şêr lemekê dirêj texmum go û xwe bi xwe re go:

-Bê ez girêdayê rovî ye. Pê ez berdayê mişk e. Le"net li wî emrî bit û xwe bi xwe kuşt.

*
* *

Dibêjin qisekî hissek girtin. Belê heke we yê wî an ji rovî re bibin esîr. An ji mişk re xweyî minet. An danekevin wê paşê bate xweş û zehf û şîwar, çava veki bi eqil û kiyasetî her xerabiyê bibînin û nekevin

An vî deveyê biçêrînin; an ji welatî derkevin.

Babê ROŞO

BERÊ Û NUHA

Kurmanciya giran pur delal bû, berî hezar salan

Xortê dîwan û xebitîn nav bêderan

Mêrê di wan xweyî şûv û qesran nava rezan

Welatê van gelek ava, nav bostanî dibû herî çemê di wan

Mêr û axa cotkar təcîr biran

Ev zanîbûn merivatî nabe bê civatan

Serek dî bû kî go çê ke çêyî bû van

Ji bo vê bû ber datanin Îranî û

Tûraniyan

Xebet çûye zexel bûne Kurmanc nuha

Bîr kirine " leysel însanî illa ma sea"! (" ji bilî xebata mirov tew tiştêkî mirov

nîne" -Notê veguhêzer.-)

Çêyî nema serek bûne nav eşîra nola gûra

Bûne girtî destê xelqê naxûn xema

Şerm e li me êdî razan nav cîrana

Bi sistokî em bes e sendên nifirê kala piçûkayî dibe, şûndaçûyîn ji Kurmanc

ra

Gelî Kurda, gelî Kurda bazde bimeşe tîm pêşî da.

EKREM

ÎŞHAD

Hurriyetê fikriyeye hadım
îctîmaî, edebî iktisadi heftelik
mecmuedir. Sahibî Doktor Ebdulah
Cevdet Beg'dir. Memeleketimizde
en iyi ve en mufid mecmuedir.

Kari'lerimize ve dostlarimize
kemalê îhlas ile tevsiye ederiz. Her
pencşembe günü 2 sutun üzerine ve
34 sahife ve daima musever olarak
çıkan "işhad"ın senelik abone
bedeli yarım Osmanlı lirası 6 aylığı
30 kuruştur. Numarası 50 paraya
dır. Adresi İstanbul'da "işhad"
idarehanesi

TEŞEKUR

İntişarınızı tebrik ve devamınızı
temenni eden Kerkûk'te munteşir
"hevadis" refikimize teşekuratımızı
takdim eyleriz.

RİCAYİ MEXSUS

Abone bedelini göndermeyen
zevatın temini muveffikiyet ve
devam-ı intişar için bedelatlarını bir
an evel irsal etmek lutfunda
bulunmalarını rica ederiz.

Mehelê tewzi

Kurd Hêvî Cemiyetî merkeziyle
Şefek Kutuphanesidir.

Rojê Kurd İdarexanesi

Babê alî cadesinde "resimliş kitab"
idarehanesi mevkindeki dairedir.
Risaleye aid bilcumle muhayirat ve
muracaatê mezkure idarehneye
vuku bulmalıdır.

ÎHTARÊ MAHSUS

"Kurd Talebe Hêvî Cemiyeti"
muserret okulu karşısındaki
daireden babê ali cadesinde resimli
kitab idarexanesi dairesi üzerindeki
daireyi mahsusaya taşınmıştır.

www.arsivakurdi.org